

L'ORIGEN DELS ASTEQUES

Una anàlisi bioantropològica

Els asteques van formar una de les civilitzacions precolombines més extenses i esplendoroses de tota la història de Mesoamèrica. El seu imperi es va estendre des del any 1325 fins al 1521, any en el que els espanyols, liderats per Hernán Cortés, van conquerir Mèxic. No és d'estranyar que els colonitzadors se sorprendessin en arribar a la capital asteca i trobar una societat tan desenvolupada. Així va quedar reflectit per Bernal Díaz del Castillo: "...y desde que vimos tantas ciudades y valles poblados en el agua y en la tierra firme y otras grandes poblaciones y aquella calzada tan derecha y por nivel como iba México, nos quedamos admirados y decíamos que se parecía a las cosas de encantamiento que cuentan en el libro Amadís (...) No sé cómo lo cuento, ver cosas nunca oídas, ni aún soñadas como veíamos. Esta simetría y planificación que tanto admiró a los conquistadores, provenía de una idea de organización política y social del grupo mexicana". Però, on havia començat tota aquella esplendor?

Tot i el gran interès que des de sempre han suscitat els asteques, tot el que se sabia fins ara sobre el seu origen es fonamentava en el mite d'Aztlán, una antiga llegenda recollida en registres mesoamericans, com el còdex Boturini. La llegenda explica que els *mexiques* (asteques) eren un grup de caçadors recol·lectors que vivia a Aztlán, una ciutat ubicada en algun lloc de la zona nord de Mèxic, i que des d'allí van iniciar una llarga peregrinació en busca de la seva terra promesa. El seu déu Huitzilopochtli els va guiar cap al sud i en arribar a la vall central de Mèxic van rebre un senyal diví, una àguila que menjava una serp sobre un nopal, i allí van decidir establir la seva capital. Així, la gran Tenochtitlán, es va fundar en una illa deshabitada del llac Texcoco i en pocs anys es va establir en la seu del gran imperi *mexica*. Avui en dia, Tenochtitlán s'ha convertit en la capital de Mèxic i la imatge de l'àguila és el símbol de la bandera mexicana. Aquesta història és, doncs, molt atractiva i encisadora, però en el fons no té cap fonament científic. Des de la bioantropologia, vam voler analitzar l'origen de la població asteca i testar la hipòtesi de la llegenda aplicant models de genètica de poblacions. Els resultats d'aquesta investigació han estat publicats recentment a la revista *Proceedings of the Royal Society*.

En el nostre estudi vam realitzar una anàlisi comparativa de la forma de la cara d'una població asteca amb diferents poblacions mexicanes utilitzant tècniques de reconstrucció morfològica tridimensional. En primer lloc, vam comparar les poblacions que vivien a la vall de Mèxic abans i després de l'arribada dels asteques. I en segon lloc, vam comparar les poblacions de la vall de Mèxic amb poblacions del nord de Mèxic per intentar localitzar la població de la qual provindrien els asteques, és a dir, la mítica Aztlán. Si la llegenda realment fos un reflex de la realitat històrica mexicana, esperaríem detectar una discontinuïtat en el patró morfològic facial de les poblacions de la vall de Mèxic com a conseqüència de l'entrada d'aquesta nova població a la regió. A més, esperaríem que els asteques s'assemblessin més a alguna de les poblacions del nord que a qualsevol de les poblacions de la vall de Mèxic.

Els resultats obtinguts no sustenten per cap banda la llegenda d'Aztlán: l'arribada dels asteques no va suposar un reemplaçament poblacional a la vall de Mèxic i els asteques no s'assemblen morfològicament a cap de les poblacions del nord de Mèxic mostrejades. Vol dir això que Aztlán mai va existir? O bé suggereix que Aztlán no s'ubicava al nord, tal com indica la

llegenda? Les evidències biològiques i arqueològiques ens indiquen que la clau per comprendre aquesta història no està a Aztlán, sinó en les grans civilitzacions que es van desenvolupar abans que la dels asteques durant el període clàssic (200-900 dC). En el seu moment de màxim esplendor, ciutats com Teotihuacan van arribar a ser veritables metròpolis, però tot d'una es van col·lapsar per raons encara desconegudes i això va produir una greu catàstrofe demogràfica a la regió de la vall de Mèxic. Durant els anys posteriors a aquest col·lapse, es van produir grans moviments migratoris i les poblacions que vivien en regions limítrofs a la vall central van aprofitar aquest buit poblacional per ocupar nous territoris. Totes les evidències apunten que els asteques provindrien no del nord, sinó de l'occident mexicà, on actualment es troben les províncies de Nayarit, Jalisco, Guerrero i Michoacán. A més, les dades indiquen que la població asteca s'hauria sumat a altres poblacions que haurien ocupat prèviament la regió de la vall central de Mèxic. Tot i que encara queden molts interrogants per resoldre, la conclusió del nostre estudi és que l'establiment de l'imperi asteca va suposar una gran revolució a nivell econòmic, polític i social, però no a nivell biològic, de les poblacions humanes de la vall central de Mèxic.